

KRIST I CRKVA

Walter Kasper-Jürgen Moltmann: *Krist da — Crkva ne?, Teološke meditacije*, Zagreb, 1980.

Drago Šimundža

U izdanju Teoloških meditacija, biblioteke Družbe katoličkog apostolata, prošloga se ljeta pojavila i knjižica KRIST DA — CRKVA NE?. To je u stvari prijevod njemačkog izdanja u kojemu je tiskano po jedno predavanje poznatih njemačkih teologa Waltera Kaspera, katolika, i Jürgeneta Moltmanna, protestanta. Obojica su ta svoja predavanja održali, u suradnji, na poziv Gregorijane, studentima i profesorima tog papinskog učilišta 1973. godine u Rimu.

Prije svega i ovdje upozoravamo na korisnu suradnju teologa različitih kršćanskih konfesija. Zanimljivo je ipak pripomenuti da Kasper, katolik, piše o Kristu: *Isus i vjera*, a Moltmann, protestant, o Crkvi: *Krist i Crkva*.

Kasper se, dakle, u svojem izlaganju zadržava uglavnom na kristologiji. On najprije upozorava na suvremene interese i kretanja, uočavajući kako se uz kristologiju sve više javlja sama isusologija. Naime, mnoge uopće ne zanima Krist, nego samo »čovjek Isus iz Nazareta i njegova stvar«. U takvoj koncepciji povijesnih analiza gotovo ih ne zanima ni Crkva i njezina riječ.

I sam pisac opširne kristologije, Kasper orijentira svoje predavanje oko povijesnog Isusa i Krista vjere; u vezi s tim razgraničava pitanje deheleinizacije, demitologizacije i vjeru. Da bi došao do eksplicitne kristologije, on se, u nastavku, oslanja na tzv. negativnu i implicitnu, trudeći se istodobno da funkcionalnu i personalnu kristologiju poveže u jedinstvenu viziju. Međutim, pod utjecajem povijesnih varijacija i egzistencijalističkog shvaćanja stvari, autor, očito, dopušta »razvojnu« kristologiju. Poput otaca na Kalcedonskom saboru, kaže Kasper, koji su kristologiju dvaju stupnjeva *Duh-tijelo* izrazili kristologijom dviju naravi: BOG-ČOVJEK, i danas bi se moglo tragati za novim izričajima tih istina. »Stoga se pitamo, nastavlja on, nećemo li i mi slično kao svojedobno kalcedonski oci morati tražiti novi epohalni oblik vjere u Isusa Krista« (str. 23). Dosljedan takvoj viziji, Kasper sumnja da metafizičke kategorije na koje smo navikli mogu izraziti pozitivni značaj Isusove povijesti; dapače, on se priklanja egzistencijalnoj orijentaciji kad piše, da je razumljivo kako se u vremenu ostvaruje i potvrđuje Isusovo sinovstvo (usp. str. 25—27).

Vjerujemo autoru da on u tim svojim orijentacijama i shvaćanjima najbolje misli, ali upozoravamo da takve njegove stilizacije dopuštaju ili čak sugeriraju i neka druga stajališta, koja se ne bi mogla složiti s eksplikacijama tradicionalne dogmatike i esencijalističke filozofije. Možda zbog toga i on sam zaključuje, da je kriza današnje Crkve u stvari kriza kristologije. Ipak i on spominje, kad je riječ o Crkvi, i ljudski

faktor, koji u težnji za stanovitom prevlasti i raznim autoritetima stvara razdore u Crkvi.

U nastavku meditacija slijedi spomenuto Moltmannovo predavanje. Protestantски bard teologije nade u svojem razmišljanju najprije zaostaje na teološko-asketskoj kritici povijesne Crkve. Zanima ga kritika izvana i kritika iznutra. Kritika Crkve izvana, kako je određuje Moltmann, odnosi se u prvom redu na povezivanje Crkve s povijesnim društvima, s vlašću, s bogatima i moćnima, s institucionalnim formama, dok je kritika Crkve iznutra asketsko-evandeoska, tj. Kristov život, križ i Kristova riječ trajna su kritika Crkve iznutra. U tom smislu govor o Isusu i njegovu Evanđelju služi mu kao metoda podloga i odrednica kritičkim zapažanjima i primjedbama.

Autor u svojem radikalizmu ide do kraja i tvrdi kako je sve u Crkvi podložno kritici osim samoga Evanđelja (usp. str. 34). Evanđelje i posebno križ jedina su mjerila dosljednosti prave Kristove Crkve, smatra Moltmann.

U teološkoj perspektivi autor nije zaboravio istaknuti ni odnos Zakona i milosti. On rado govori o razilaženju pravednosti po Zakonu i pravednosti po milosti. Stoga povezujući prije spomenutu vanjsku i unutrašnju kritiku, odnosno Zakon i milost, Moltmann se teološki upušta u iznesene probleme raščlanjujući ih u tri odjeljka: *Isusova poruka Crkvi, Put prema križu i Crkva, Isusovo uskrsnuće i Crkva*. U svojoj teološkoj analizi, autor neprestano prati i praktičnu, egzistencijalnu stranu crkvenog života i poziva.

Nakon takvog promatranja i analize Moltmannu se nameću i određena kritička pitanja koja, poput ovoga koje ćemo navesti, održavaju određenu oštrinu, da ne kažemo tendencioznost, i sežu dalje od same asketsko-teološke upitnosti: »Kako ona (Crkva) može širiti milost, ako se smatra pravednom, nevinom i nepogrešivom, te sama ne živi od milosti?« (str. 39). U istom stilu, sa stanovitom kritičkom žaokom, slijede i odgovori, dotično načelni zaključci od kojih navodimo jednoga: »Crkva koja živi od Isusove milosti raskida s moralom i zakonima etabliranog društva i upućuje se s Isusom, u loše društvo?« (str. 40).

Pa ipak, iza takvih pitanja i zaključaka — koje bi sigurno trebalo shvatiti u onom boljem smislu, unatoč njihovoj mogućoj oštroc i gorčini — iz Moltmannova izlaganja izbija duboka ljubav prema Kristu, prema čovjeku i prema Crkvi. Krist je, naravno, temelj i Moltmannove nade: »Polažem nadu u Crkvu, jer vjerujem u Isusa«, zaključuje on. Pod tim vidom i njegovu naglašavanje milosti na račun Zakona poprima u završnici svoj prihvatljivi egzistencijalni smisao: Ako pred očima imamo Zakon, onda ljude prosuđujemo po njihovim djelima; imamo li pred očima Isusa i njegovu milost, tada čovjeka prosuđujemo po njegovim patnjama; tada grešnici i carinici nisu zločinci nego »nesretnici« (usp. str. 40).

Obje su studije bez sumnje na svoj način zanimljive, iako su u svojoj zgusnutosti istodobno nepotpune i krnje. Usprkos tome, one odražavaju i u stanovitom smislu nameću našem čitatelju vrlo složenu biblijsko-teo-

lošku i povijesno-egzistencijalnu problematiku koja se ima dva desetljeća neprestano javlja u kritičkom preispitivanju i Krista i Crkve. Daleko od toga da se o tome ne bi smjelo ili čak da o tome ne bi trebalo pisati. Naprotiv. Pitanje je samo na što se i kako se stavlja određeni naglasak. Krist je prauzor, to je svakome jasno. U tom smislu bi se Crkva neprestano morala ugledati u Krista i svoje poteze mjeriti njegovom mjerom, korigirati se i po njemu se ravnati. Kritika je u tom vidu pozitivna. Međutim. počne li se »iz početka«, dovede li se u pitanje i sam uzor — mislimo, naravno, na teološka shvaćanja Crkve — onda se i sama Crkva dovodi u pitanje; a dovede li se Crkva u pitanje, onda više ni Krist nije jasan. Zbog toga već sam naslov u ovim teološkim meditacijama pomalo izazovno djeluje. Kao da sugerira isključnost, suprotnost u stilu onoga »ili—ili«. Stoga, iako autori prihvaćaju, očito, i Krista i Crkvu, dakako na svoj način, njihov način izlaganja zahtijeva posebnu pažnju. Dok kritički nastupaju, treba i njih kritički čitati.

Pozdravljajući Biblioteku teoloških meditacija, moramo na kraju poželjeti da i naši teolozi počnu našim čitateljima pisati (naše) teološke meditacije. To bi sigurno bio zahvalan posao. I koristan.

MONOGRAFIJA O SAMOSTANU SVETE KLARE

S. Marija od Presv. Srca, Samostan sv. Klare u Splitu 1308—1978, Split, 1979.

A. Nović

Netom sam u ruke uzeo monografiju-album s. Marije od Presv. Srca, sjetih se stihova Izidora Poljaka:

»Tebi sam darovo mladost, zamamne raskošne snove,
B'jelih se odrekoh ruža, proljetnog jorgovana,
Na križ sam pribio srce, Gospode, samo rad tebe —
Kriste, hosana, hosana!«

Da, upravo tako! Stotine izabranih kćeri hrvatskog naroda posvetile su se kontemplativnom životu, zatvorile se među samostanske zidine da budu Bogu preugodan miris i blagoslov za svoj narod, živeći u strogoj klauzuri prema Pravilu s. Klare iz Asiza koja se 18. ožujka 1212. pridružila Bratu Franji i osnovala Red »siromašnih gospoda«.

Na hrvatskom tlu pojavile su se njezine duhovne kćeri vrlo rano već u 13. stoljeću, i to u Zadru. U ovih sedam stoljeća od Zadra do Kotora i Zagreba sestre klarise imale su deset samostana. Splitski samostan sv. Klare osnovan je godine 1308. Dok su svi ostali samostani postali žrtvom bahatih vlastodržaca, jedini je on izdržao svim naletima bura i oluja kroz stoljeća do današnjega dana. Štoviše, dao je život novom samostanu. Ratnih godina 1944. i 1945. polaze četiri sestre iz Splita i pale novo žarište. Najprije u Samoboru, u jednom dijelu franjevačkog samostana, a poslije prelaze u Zagreb-Mikuliće.

U svojoj dugoj povijesti splitski samostan je tri puta mijenjao položaj. Prvi je samostan podignut u blizini gradskih vrata na obali. Odatle je morao